

ks. Leszek Polepszak SCJ

Wyższe Seminarium Misyjne Księży Sercanów w Stadnikach

ORCID: 0000-0001-5408-0809; e-mail: lpoleszak@scj.pl

<https://doi.org/10.4467/25443283SYM.18.023.9704>

ROLA KIEROWNICTWA DUCHOWEGO W UŚWIĘCENIU CZŁOWIEKA

A ROLE OF THE SPIRITUAL DIRECTION IN ONE'S HOLINESS

Abstrakt

Kierownictwo duchowe oznacza prowadzenie człowieka do doskonałości chrześcijańskiej. Choć rolę kierownika duchowego mogą wypełniać osoby świeckie, jednak w ścisłym sensie kierownikami duchowymi mogą być jedynie kapłani ze względu na święcenia prezbiteratu, które otrzymują oraz związaną z nimi funkcję uświęcania człowieka. Do istotnych celów kierownictwa duchowego należą: pogłębienie relacji z Bogiem, troska o rozwój życia duchowego i rozeznawanie duchowe. Kierownictwo duchowe jest niezastąpioną pomocą dla wszystkich, którzy pragną wzrostu duchowego.

Słowa kluczowe: kierownictwo duchowe, kierownik duchowy, świętość, rozeznawanie, doskonałość chrześcijańska

Abstract

The Spiritual direction means leading a human being towards Christian perfection. Even though the role of a spiritual director can be entrusted to a lay person, strictly speaking the spiritual directors are understood to be priests considering their priestly ordination, which should serve as the tool towards one's holiness. Among the relevant objectives of the spiritual direction are the deepening of the relationship with God, taking care of the development of the spiritual life and spiritual discernment. The spiritual direction is an irreplaceable help for all who have the desire for spiritual growth.

Keywords: spiritual direction, spiritual director, holiness, discernment, Christian perfection

Kierownictwo duchowe w sensie ścisłym oznacza prowadzenie człowieka do doskonałości. Dzieje się to przy współpracy z kierownikiem duchowym, którego zadaniem jest pomoc w rozeznawaniu duchowym, rozpoznawanie natchnień Bożych i zachęta danej osoby do postępu w doskonałości¹.

W Piśmie Świętym możemy odnaleźć wiele wskazówek, które mówią nam na temat kierownictwa duchowego indywidualnego i zbiorowego. Ukazuje nam ono Boga, który bezpośrednio kieruje wybranymi osobami (np. Hiobem, Tobiaszem) bądź też posługuje się osobami wybranymi przez siebie, aby prowadziły one inne osoby (np. Mojżesz kieruje ludem wybranym). Nowy Testament ukazuje nam Jezusa Chrystusa, który również kieruje indywidualnie niektórymi osobami (np. Nikodem, Bartłomiej, Samarytanka) bądź też prowadzi ludzi w sposób zbiorowy (np. Dwunastu czy gromadzące się wokół niego rzesze ludzi). W Biblii

¹ Por. É. DES PLACES, G. BARDY, F. VANDENBROUCKE, A. RAYEZ, M. OLPHE-GALLIARD, C. BERTHELOT DU CHESNAY, J. MAC AVOY, G. de SAINTE-MARIE-MADELEINE, A. DELCHARD, R. ROUQUETTE, O. LACOMBE, w: M. Viller, F. Cavallera, J. de Guibert, C. Baumgartner, M. Olphe-Galliard, A. Rayez, A. Derville, A. Solignac, P. Lamarche (red.), *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire*, t. 3, Paris 1957 (dalej: DSAM III), 1003-1214.

odnajdziemy również wiele przykładów, w których dostrzeżemy pragnienie Boga, by posługiwać się w kierowaniu osobami wybranymi przez siebie ludźmi. Widzimy to choćby w przypadku Helego i Samuela, Korneliusza i św. Piotra, św. Pawła i Ananiasza².

Władza kierownika duchowego w swojej naturze nie jest władzą jurysdykcyjną ani doktrynalną. Kierownictwo duchowe zmierza bowiem do aplikacji prawd wiary w życiu chrześcijanina. Partycypuje ono w Chrystusowym i kościelnym posłannictwie uświęcania i nawiązuje do funkcji kapłańskiej Syna Bożego. Autorytet kierownika duchowego wypływa więc przede wszystkim ze święceń kapłańskich oraz z osobistej wiedzy i świętości. Chociaż funkcję kierownika duchowego mogą pełnić osoby nieposiadające święceń prezbiteratu, jednak w pełnym sensie kierownikami duchowymi mogą być jedynie kapłani³.

Osoby świeckie mogą pełnić rolę kierowników duchowych, zwłaszcza kiedy są zaangażowane w animację wspólnot kościelnych. Poprzez animowanie rekolekcji, towarzyszenie grupom modlitewnym, wspieranie ludzi młodych, pomoc w rewizji życia mogą odegrać znaczącą rolę w rozwoju życia duchowego innych osób. Praktyka kierownictwa duchowego prowadzonego przez osoby świeckie nie jest nowa. Od samego początku kierownictwo było realizowane przez świeckich i dla świeckich. W głównej mierze byli to ojcowie duchowi, ale także kobiety: matki duchowe czy przełożone żeńskich klasztorów. Warto tu choćby przywołać postać św. Katarzyny ze Sieny, która jest typowym przykładem świeckiego kierownictwa duchowego w średniowieczu⁴.

² Por. DSAM III, 1173-1174; W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996, s. 243; A. MERCATALI, *Padre spirituale*, w: S. Fiore De, T. Goffi (red.), *Nuovo dizionario di spiritualità*, Milano 1997, s. 1119-1120.

³ Por. DSAM III, 1180-1183; C. GRATTON, *Direzione spirituale*, w: M. Downey (red.), *Nuovo dizionario di spiritualità*, Città del Vaticano 2003, s. 239-240; J. K. MICZYŃSKI, *Il direttore spirituale come persona discernente. Studio sulla base della moderna letteratura teologica italiana*, „Roczniki Teologii Duchowości” 1(56) (2009), s. 207-214.

⁴ Por. W. PRZYBYŁO, *Kierownictwo duchowe kobiet konsekrowanych*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 76-91; W. ZYZAK, *Świeccy kierownicy duchowi*, „Życie Konsekrowane” 5(91) (2011), s. 57-59.

Posłudze świeckich kierowników duchowych sprzyja praktyka oddzielenia kierownictwa duchowego od sakramentalnej spowiedzi, jak też wymóg profesjonalnej pomocy psychologicznej związanej z formacją ludzką. Warto jednak zadbać o to, by – jak to zauważa W. Zyzak – nie zacierać różnic pomiędzy prawdziwym kierownictwem duchowym a *counsellingiem* czy jakąś formą psychoterapii⁵. Naturalną formą kierownictwa duchowego świeckich jest odpowiedzialność rodziców za rozwój duchowy ich dzieci. Przypomina o tym Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*⁶. Świeccy kierownicy duchowi mogą także wspomagać duszpasterzy zwłaszcza w wychowaniu dzieci i młodzieży, przygotowaniu narzeczonych i małżonków do odpowiedzialnego rodzicielstwa czy też w prowadzeniu grup i rekolekcji stanowych⁷.

Z faktu, że kierownictwo duchowe odnosi się do władzy uswięcenia, a nie do władzy rządzenia, można wyciągnąć następujące wnioski: może być ono spełniane przez osoby zakonne i świeckie; jest służbą wobec Boga, który posługuje się kierownikiem w dziele swego uswięcenia; zakres kierownictwa jest podporządkowany jego celowi; służba kierownika duchowego dokonuje się na zasadzie zastępczości⁸.

Wspomniana wyżej autonomia duchowa osoby kierowanej jest definiowana jako samodecydowanie i niezależność od wpływów zewnętrznych. Nie może być ona ograniczana, ponieważ człowiek jako istota świadoma i wolna nie może być traktowany jako narzędzie. Niezależność od wpływów zewnętrznych nie posiada jednak charakteru absolutnego, ponieważ nie zawiera niezależności od Boga i prawa moralnego. Zakłada ona także – przed dojrzałością duchową osoby kierowanej – wpływ kierownika duchowego, który jednak powinien towarzyszyć osobie, zakładając jej autonomię⁹.

⁵ Por. tamże, s. 59.

⁶ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja *Familiaris consortio*, Rzym 1981, 38.

⁷ Por. W. ZYZAK, *Świeccy kierownicy duchowi*, dz. cyt., s. 60-61.

⁸ Por. DSAM III, 1190-1191.

⁹ Por. DSAM III, 1185-1188. Jak zauważa o. F. Kaltbach OFM: „Kierownictwo duchowe nie absolutyzuje takich wartości jak posłuszeństwo kierownikowi czy wolność, ale stawia na pierwszym miejscu osobowe zjednoczenie z Bogiem. Można i trzeba tu jednak zaznaczyć, że cel ten zakłada posłuszeństwo woli Bożej, która może być wyrażona wskazaniem

Jednym z celów kierownictwa duchowego jest doprowadzenie człowieka do poznania siebie na drodze zjednoczenia z Bogiem. Znaczący rozwój duchowego podkreślają ścisłą współzależność pomiędzy rozwojem miłości, czego konsekwencją jest postęp na drodze zjednoczenia z Bogiem, a poznaniem siebie. Poznanie siebie dokonuje się w dwóch aspektach: wielkości i małości człowieka. Pierwszy polega na poznaniu dzieła Boga zawartego w stworzeniu, zbawieniu i uświęceniu człowieka oraz osobowej komunii z Bogiem. Drugi natomiast na poznaniu prawdy o sobie i Bogu, do czego kluczem jest pokora. W tym rozwoju duchowym warto jednak zwrócić uwagę na swoistą hierarchię wartości: poznanie planu Bożego względem człowieka, osobowa relacja z Bogiem poprzez wiarę, nadzieję i miłość oraz korzystanie z dostępnych dla każdego środków zjednoczenia. Trzeba także zauważyć, że chociaż poznanie siebie nie jest celem, służy jednak otwartości na Boga oraz nadaniu prawdziwości tej relacji¹⁰.

Istotnym elementem kierownictwa duchowego jest rozeznanie duchowe¹¹. „Chrześcijanin nie jest wezwany przez Boga do jakiejś samorealizacji, lecz do urzeczywistniania w sobie obrazu Jednorodzonego Syna Ojca, Chrystusa Jezusa, którego życie na tym świecie nie było spełnianiem swojej woli, lecz woli Ojca: Jezus zawsze był w postawie posłusznego nasłuchiwanie Ojca, aby wykonać jego dzieło pod przewodnictwem Ducha Bożego”¹². Kierownictwo duchowe musi więc zawierać w sobie następujące fundamentalne wymiary: naśladowanie Chrystusa, posłuszeństwo i uległość Duchowi Świętemu. To natomiast podkreśla rolę

kierownika. Współpraca z Bogiem nie dokonuje się na jakiejś meta-płaszczyźnie, ale dokonuje się tu i teraz, a wyrazicielami Jego woli, w dużej mierze są zwykli, normalni ludzie – np. kierownik duchowy”. F. KALTBACH, *Kierownictwo duchowe – kształtowanie wolności ducha w posłuszeństwie*, „Życie Konsekrowane” 6(22) (2016), s. 81-82.

¹⁰ Por. J. STRUŚ, *Direzione spirituale*, w: E. Ancilli (red.), *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, Roma 1990, s. 796-797; J. W. GOGOLA, *Rola poznania siebie w drodze zjednoczenia z Bogiem*, „Itinera Spirituality” 3 (2010), s. 99.

¹¹ Termin „rozeznawanie duchowe” oraz powiązany z nim „rozeznawanie duchów” wyjaśnia np. o. M. Ruiz Jurado SJ. Por. M. RUIZ JURADO, *Rozeznawanie duchowe. Teologia, historia, praktyka*, Kraków 2002, s. 21-26.

¹² Tamże, s. 283.

rozeznawania duchowego w osobistej formacji, której celem jest dojrzałość w życiu chrześcijańskim. W praktyce wspomniany autor podaje trzy zasadnicze możliwości zastosowania rozeznawania: w zwyczajnym życiu, w kryzysach oraz w wyborze stanu lub powołania¹³.

Aby rozeznawanie duchowe mogło się zrealizować, kierownik winien być narzędziem Ducha Świętego, który w sposób wolny i odpowiedzialny współpracuje z Drugą Osobą Trójcy Przenajświętszej, będącą źródłem uświęcenia człowieka¹⁴. Winien on także cechować się miłością i pokorą, prowadzić intensywne życie duchowe, posiadać należytą wiedzę, doświadczenie i kierować się roztropnością. Osoba prowadzona winna natomiast odznaczać się otwartością serca, pokorną uległością intelektualną i moralną w duchu wiary i ufności Bogu, autonomią duchową, zaufaniem i miłością nadnaturalną¹⁵.

Celem rozeznawania duchowego w kierownictwie duchowym jest poznanie całej rzeczywistości ludzkiego życia obejmującej „wymiar wewnętrzny” i „zewnętrzny”. Wymiar wewnętrzny obejmuje duchowe stany człowieka, doświadczenia, wpływ różnych duchów na umysł, zmysły, wyobraźnię czy pamięć. Natomiast wymiar zewnętrzny dotyczy „duchowej” oceny doktryn, zewnętrznych postaw, wyborów, zachowań, jak też procesów zachodzących w świecie, stanowiących aktualne wyzwania czy znaki czasu. Najważniejszym jednak i głównym przedmiotem rozeznawania duchowego jest osoba Jezusa Chrystusa. Uległość Duchowi Świętemu prowadzi bowiem do rozpoznania w Jezusie Chrystusie Mesjasza i Zbawiciela, jak też pozwala w Jego świetle i w świetle Jego nauki postrzegać całą aktywność człowieka i oceniać ją w tej perspektywie. Rozeznawanie

¹³ Por. tamże, s. 283-292. Por. także: C. A. BERNARD, *Laiuto spirituale personale*, Roma 1985; M. COSTA, *Direzione spirituale e discernimento*, Roma 1993; F. KALTBAACH, *Dojrzałość jako cel kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekrowane” 1(57) (2006), s. 63-67.

¹⁴ Por. P. P. OGÓREK, *Biblijno-teologiczne podstawy kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 13-14.

¹⁵ Por. DSAM III, 1184-1185; E. GAMBARI, *Directoires spirituels*, w: DSAM III, 1216-1222; W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, dz. cyt., s. 246; A. MERCATALI, *Padre spirituale*, dz. cyt., s. 1116-1134; B. RUSIN, *Rola kierownika i penitenta w kierownictwie duchowym*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 47-57; L. MISIARCZYK, *Czy konieczne jest kierownictwo do rozwoju życia duchowego?*, „Pastores” 2(71) (2016), s. 35.

duchowe ze swej natury dotyczy więc wielu sfer życia osobowego: stanu własnego sumienia, owoców działania, poruszeń wewnętrznych, stanów ducha człowieka, programowania własnego życia zgodnie z poszukiwaniem woli Bożej, postaw moralnych, motywacji, posług i zaangażowań apostołskich oraz wielu innych rzeczywistości życia osoby¹⁶. W proces rozeznawania duchowego powinien być zaangażowany rozum otwarty na światło Ducha Świętego, co prowadzi do właściwej oceny danej rzeczywistości i jej zgodności z normą moralną, czego skutkiem jest prawidłowa, wolna, w pełni świadoma i odpowiedzialna decyzja człowieka¹⁷.

Uprzywilejowanym środowiskiem dla kierownictwa duchowego jest sakrament pojednania¹⁸. Atmosfera dyskrecji i szczerości oraz przygotowanie kapłana i otrzymana łaska święceń prezbiteratu sprawiają, że jako szafarz tego sakramentu jest on w szczególny sposób powołany do tego, by sprawować funkcję kierownika duchowego wobec swoich penitentów¹⁹.

W świetle Pisma Świętego, które stanowi podstawowe kryterium rozeznawania duchowego, możemy wskazać dwa najważniejsze kryteria rozeznawania: przyjęcie Chrystusa jako Pana (1 J 4,2-3: „Każdy duch, który uznaje, że Jezus Chrystus przyszedł w ciele, jest z Boga. Żaden zaś duch, który nie uznaje Jezusa, nie jest z Boga; i to jest duch antychrysta”) oraz pełnienie woli Bożej łączące się z posłuszeństwem Bogu (Mt 12,50: „Kto pełni wolę Ojca mego, który jest w niebie, ten jest Mój bratem, siostrą i matką”). Biblia pozwala nam wyodrębnić także wiele innych kryteriów, bazujących na tych dwóch zasadniczych. Wśród nich można wymieć kryteria wskazujące na: miłość (1 J 4,8: „Kto nie miłuje, nie zna Boga, bo Bóg jest miłością”), owoce działania (Mt 7,16: „Poznacie ich po owocach”), pokorę i prostotę – znaki dziecięstwa Bożego (Mt 18,3: Jeśli się nie odmienicie i nie staniecie jak dzieci, nie wejdzicie

¹⁶ Por. P. P. OGÓREK, *Kierownictwo duchowe formacją dojrzałego sumienia*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 17-30.

¹⁷ Por. J. K. MICZYŃSKI, *Kryteria rozeznawania duchowego i rozeznawania duchów w świetle współczesnej literatury teologiczno-duchowej*, „Roczniki Teologii Duchowości” 3(58) (2011), s. 123-127.

¹⁸ Por. P. P. OGÓREK, *Kierownictwo duchowe a sakrament spowiedzi*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 31-37.

¹⁹ Por. W. SŁOMKA, *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, dz. cyt., s. 250-252.

do królestwa niebieskiego”), roztropność, nieufność wobec własnych sądów i przyjmowanie napomnienia braterskiego (Mt 18,15-17: „Gdy brat twój zgrzeszy <przeciw tobie> idź i upomnij go w cztery oczy. Jeśli cię usłucha, pozyskasz swego brata. Jeśli zaś nie usłucha, weź z sobą jeszcze jednego albo dwóch, żeby na słowie dwóch albo trzech świadków oparła się cała sprawa. Jeśli i tych nie usłucha, donieś Kościołowi”), uczynki miłosierdzia (por. Mt 25,31-46)²⁰.

Na konieczność i dobrodziejstwo korzystania z kierownictwa duchowego zwraca uwagę wielu autorów duchowych. W starożytności chrześcijańskiej podkreślali to zwłaszcza autorzy monastyczni, którzy mnichom posiadającym umiejętność przenikania myśli i serca ludzi nadawali tytuł „ojca” lub „starca”. Wśród przymiotów kierownika akcentowano doświadczenie duchowe, ascezę i prowadzenie intensywnego życia duchowego. Jednym z najbardziej znanych znawców tematu z kręgu tradycji monastycznej jest Ewagriusz z Pontu (345-399), który kierownictwo duchowe określa jako pomoc w rozeznaniu myśli namiętnych (gr. *logismoí*), czyli demonów, które mogą zwodzić człowieka, ponieważ nikt z ludzi nie może być sędzią we własnej sprawie (*nemo iudex in causa sua*). Rozwijając temat kierownictwa duchowego, zwracał uwagę na konieczność rozeznawania duchów, które oddziałują na decyzje człowieka poprzez myśli i rodzące się pragnienia. Wśród najbardziej groźnych dla życia duchowego wymieniał osiem myśli, które mogą zwodzić człowieka, zwłaszcza mnicha: obżarstwo, nieczystość, chciwość, smutek, gniew (złość), acedię, próżność i pychę. Wiążą się one ze sobą i stanowią źródło dla innych zagrożeń duchowych. Próbują odwieść człowieka od Boga i od dobra²¹. Autor ten zauważa jednak: „Czy owe myśli dręczą naszą duszę, czy nie, czy wzniecają, czy też nie wzniecają namiętności, to zależy od nas”²². Źródłem powyższych pokus złego ducha jest „zakochanie w samym sobie”. Przeciwnieństwem dla nich są cnoty: wstrzemięźliwość, roztrop-

²⁰ Por. M. RUIZ JURADO, *Rozeznawanie duchowe...*, dz. cyt., s. 27-36; J. K. MICZYŃSKI, *Kryteria rozeznawania duchowego...*, dz. cyt., s. 127-129.

²¹ EWAGRIUSZ Z PONTU, *O praktyce ascetycznej (Practicus)*, *Pisma ascetyczne*, t. 1, tł. K. Bielawski, M. Grzelak, E. Kędziorek, L. Nieścior OMI, A. Ziernicki, Kraków 2007², „Źródła Monastyczne” 18, s. 225-255.

²² EWAGRIUSZ Z PONTU, *O praktyce ascetycznej (Practicus)*, dz. cyt., 6.

ność, ubóstwo, radość, wyrozumiałość, cierpliwość, skromność i pokora. Cnotą, która jest przeciwna „zakochaniu w samym sobie”, jest miłość będąca fundamentem postawy chrześcijańskiej człowieka²³. Rola kierownictwa duchowego polega między innymi na tym, by pomóc człowiekowi rozeznawać motywy podejmowanych praktyk ascetycznych zmierzających do rozwoju cnót i wykorzeniania wad oraz pomagających w rozwoju miłości Boga i bliźniego²⁴.

Każdy, kto chce rozwijać swoje życie duchowe, winien korzystać z kierownictwa duchowego. Chociaż – jak zauważa L. Misiarczyk – nie jest ono konieczne do „wegetacji duchowej” chrześcijanina, stanowi jednak niezbędną pomoc dla wzrostu duchowego. Pomaga zobiektywizować osobiste przeżycia i nie poddawać się tyranii własnych emocji i uczuć. Pozwala również w obiektywny sposób ocenić swój stan duchowy, rozeznawać pragnienia i pokusy oraz wyrwać się z pułapki indywidualizmu i niezależności, które często są związane z największą przeszkodą rozwoju duchowego, jaką jest pycha²⁵.

Do korzystania z kierownictwa duchowego w szczególny sposób zobowiązani są powołani do stanu kapłańskiego oraz osoby konsekrowane. Kodeks prawa kanonicznego już na etapie formacji podstawowej do kapłaństwa zaleca korzystanie z kierownictwa duchowego²⁶, nakazując, by w każdym seminarium był obecny przynajmniej jeden kierownik duchowy²⁷. Także obecne *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, wypowiadając się na temat formacji do kapłaństwa w wymiarze duchowym,

²³ Por. L. POLESZAK, *Lenistwo duchowe*, „Symposium” 1(19) (2010), s. 180.

²⁴ Por. L. MISIARCZYK, *Czy konieczne jest kierownictwo...*, dz. cyt., s. 32-35.

²⁵ Por. tamże, s. 36-37. Por. także: M. JEŻOWSKI, *Kierownictwo duchowe versus self-made spirituality. Życie konsekrowane świadectwem autentycznej religijności chrześcijańskiej*, „Życie Konsekrowane” 5(121) (2016), s. 80-82.

²⁶ Por. *Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1984 (dalej: KPK), kan. 246 § 4; L. J. CAMELI, *Spiritual Direction in Catholic Seminaries: Grace and Challenge*, „Seminary Journal” 1(19) (2013), s. 18-21.

²⁷ Por. KPK kan. 239 § 2; A. DOMASZK, *Kierownictwo duchowe alumnów seminariów duchownych i zakonników w prawie kanonicznym (I). Forma sakramentalna i pozasakramentalna*, „Seminare” 3(36) (2015), s. 23-31; A. DOMASZK, *Kierownictwo duchowe alumnów seminariów duchownych i zakonników w prawie kanonicznym (II): zachowanie tajemnicy*, „Seminare” 3(37) (2016), s. 35-45.

podkreśla znaczenie i wagę kierownictwa duchowego alumnów. Zwraca również uwagę na fakt, że kandydat do kapłaństwa, by móc stać się dobrym i skutecznym szafarzem sakramentu pokuty i wiarygodnym świadkiem Bożego miłosierdzia dla grzeszników, powinien często korzystać zarówno z sakramentu pokuty i pojednania, jak też z kierownictwa duchowego. Kierownictwo duchowe – podkreśla przywołany dokument – stanowi uprzywilejowane narzędzie integralnego wzrostu osoby. *Ratio fundamentalis* przypomina także podstawowe zasady wyboru kierownika duchowego. Powinno się to dokonać w atmosferze wolności, co gwarantuje właściwy proces formacyjny²⁸.

Kierownictwo duchowe jest podstawowym elementem formacji kapłańskiej i zakonnej. Stanowi ono nieodzowną pomoc w drodze do osiągnięcia świętości. Prowadzi do osobistego spotkania z Chrystusem i przyczynia się do rozpoznania, odnowy i umocnienia się w powołaniu na wyłączną służbę Bożą²⁹. Jan Paweł II stwierdza: „Praktyka *kierownictwa duchowego* przyczynia się w znacznym stopniu do postępów stałej formacji kapłanów. Jest to środek klasyczny, nadal wysoko ceniony nie

²⁸ Por. KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Watykan 2016, 107; R. SELEJDAK, *Formacja kandydatów do kapłaństwa w świetle nowego Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, „Collectanea Theologica” 3(87) (2017), s. 116.

²⁹ Jan Paweł II dobitnie stwierdza: „Dlatego też wyrazem troski o powołania kapłańskie winna być również zdecydowana i przekonująca propozycja kierownictwa duchowego. Trzeba koniecznie odkryć na nowo wielką tradycję osobistego kierownictwa duchowego, które zawsze przynosiło liczne i cenne owoce w życiu Kościoła. W konkretnych przypadkach i przy spełnieniu ściśle określonych warunków może ono być wspomagane, ale nie zastępowane, przez pewne formy analizy czy pomocy psychologicznej”. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, Rzym 1992 (dalej: PDV), 40. „Życzliwa i czynna postawa prezbiterów w praktykowaniu kierownictwa duchowego jest także ważną okazją do rozpoznawania i podtrzymywania powołania do kapłaństwa i do różnych form życia konsekrowanego”. KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, Rzym 1994, 54. Por. J. SKAWROŃ, *Psychologia a kierownictwo duchowe*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 58-70; A. PRYBA, *Posługa sakramentalnej pokuty i kierownictwa duchowego w perspektywie świętości chrześcijańskiej*, „Teologia i Moralność” 10 (2011), s. 208-211; P. PIASECKI, *Problemy kierownictwa duchowego osób konsekrowanych. Przestrzenie kierownictwa duchowego osób konsekrowanych w kontekście rozpoznawania znaków czasu we współczesnym świecie*, „Duchowość w Polsce” 17 (2015), s. 150.

tylko jako metoda formacji duchowej, ale także dlatego, że pozwala rozwijać i wspomagać wierność i wielkoduszność w wypełnianiu kapłańskiej posługi³⁰.

W przypadku życia konsekrowanego kierownictwo duchowe odgrywa ważną rolę w formacji duchowej zakonników na różnych etapach ich formacji zakonnej. Jego potrzeba wynika z samej natury człowieka, który rozwija się dynamicznie. Konieczność kierownictwa istnieje zarówno na etapie rozeznania powołania, w czasie którego zwraca się uwagę na drogę osobistej modlitwy i otwartość na Boga, poprzez etap formacji początkowej, gdzie kierownictwo staje się moralną koniecznością chroniącą przed deformacją i sprzyjającą rozwojowi duchowemu, aż do jego dojrzałej realizacji w formacji permanentnej, której celem jest uświęcenie osoby konsekrowanej³¹.

Bibliografia

Bernard C. A., *L'aiuto spirituale personale*, Roma 1985.

Cameli L. J., *Spiritual Direction in Catholic Seminaries: Grace and Challenge*, „Seminary Journal” 1(19) (2013), s. 17-21.

Costa M., *Direzione spirituale e discernimento*, Roma 1993.

Domaszk A., *Kierownictwo duchowe alumnów seminariów duchownych i zakonników w prawie kanonicznym (I). Forma sakramentalna i pozasakramentalna*, „Seminare” 3(36) (2015), s. 21-31.

Domaszk A., *Kierownictwo duchowe alumnów seminariów duchownych i zakonników w prawie kanonicznym (II): zachowanie tajemnicy*, „Seminare” 3(37) (2016), s. 35-45.

Ewagriusz z Pontu, *O praktyce ascetycznej (Practicus)*, *Pisma ascetyczne*, t. 1, tł. K. Bielawski, M. Grzelak, E. Kędziorek, L. Nieścior OMI, A. Ziernicki, Kraków 2007², „Źródła Monastyczne” 18, s. 223-255.

³⁰ PDV 81.

³¹ Por. M. SAJ, *Kierownictwo duchowe w życiu konsekrowanym – potrzeba czy konieczność?*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 38-46.

- Gambari E., *Directoires spirituels*, w: M. Viller, F. Cavallera, J. de Guibert, C. Baumgartner, M. Olphe-Galliard, A. Rayez, A. Derville, A. Solignac, P. Lamarche (red.), *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire*, t. 3, Paris 1957, 1216-1222.
- Gogola J. W., *Rola poznania siebie w drodze zjednoczenia z Bogiem*, „Itinera Spirituality” 3 (2010), s. 89-100.
- Gratton C., *Direzione spirituale*, w: M. Downey (red.), *Nuovo dizionario di spiritualità*, Città del Vaticano 2003, s. 236-240.
- Jan Paweł II, Adhortacja *Familiaris consortio*, Rzym 1981.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, Rzym 1992.
- Jeżowski M., *Kierownictwo duchowe versus self-made spirituality. Życie konsekrowane świadectwem autentycznej religijności chrześcijańskiej*, „Życie Konsekrowane” 5(121) (2016), s. 72-94.
- Kaltbach F., *Dojrzałość jako cel kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekrowane” 1(57) (2006), s. 63-67.
- Kaltbach F., *Kierownictwo duchowe – kształtowanie wolności ducha w posłuszeństwie*, „Życie Konsekrowane” 6(22) (2016), s. 80-95.
- Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1984.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, Rzym 1994.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Watykan 2016.
- Mercatali A., *Padre spirituale*, w: S. Fiore De, T. Goffi (red.), *Nuovo dizionario di spiritualità*, Milano 1997, s. 1116-1134.
- Miczyński J. K., *Il direttore spirituale come persona discernente. Studio sulla base della moderna letteratura teologica italiana*, „Roczniki Teologii Duchowości” 1(56) (2009), s. 207-214.
- Miczyński J. K., *Kryteria rozeznawania duchowego i rozeznawania duchów w świetle współczesnej literatury teologiczno-duchowej*, „Roczniki Teologii Duchowości” 3(58) (2011), s. 121-139.
- Misiarczyk L., *Czy konieczne jest kierownictwo do rozwoju życia duchowego?*, „Pastores” 2(71) (2016), s. 30-77.

- Ogórek P. P., *Biblijno-teologiczne podstawy kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 8-16.
- Ogórek P. P., *Kierownictwo duchowe a sakrament spowiedzi*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 31-37.
- Ogórek P. P., *Kierownictwo duchowe formacją dojrzałego sumienia*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 17-30.
- Piasecki P., *Problemy kierownictwa duchowego osób konsekrowanych. Przestrzenie kierownictwa duchowego osób konsekrowanych w kontekście rozpoznawania znaków czasu we współczesnym świecie*, „Duchowość w Polsce” 17 (2015), s. 148-160.
- Places É. des, Bardy G., Vandenbroucke F., Rayez A., Olphe-Galliard M., Berthelot du Chesnay C., Mac Avoy J., Sainte-Marie-Madeleine G. de, Delchard A., Rouquette R., Lacombe O., *Direction spirituelle*, w: M. Viller, F. Cavallera, J. de Guibert, C. Baumgartner, M. Olphe-Galliard, A. Rayez, A. Derville, A. Solignac, P. Lamarche (red.), *Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique doctrine et histoire*, t. 3, Paris 1957, 1002-1214.
- Poleszak L., *Lenistwo duchowe*, „Symposium” 1(19) (2010), s. 175-188.
- Pryba A., *Posługa sakramentalnej pokuty i kierownictwa duchowego w perspektywie świętości chrześcijańskiej*, „Teologia i Moralność” 10 (2011), s. 201-212.
- Przybyło W., *Kierownictwo duchowe kobiet konsekrowanych*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 76-91.
- Ruiz Jurado M., *Rozeznawanie duchowe. Teologia, historia, praktyka*, Kraków 2002.
- Rusin B., *Rola kierownika i penitenta w kierownictwie duchowym*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 47-57.
- Saj M., *Kierownictwo duchowe w życiu konsekrowanym – potrzeba czy konieczność?*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 38-46.
- Selejda R., *Formacja kandydatów do kapłaństwa w świetle nowego Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, „Collectanea Theologica” 3(87) (2017), s. 97-133.
- Skawroń J., *Psychologia a kierownictwo duchowe*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 58-70.
- Słomka W., *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996.

Struś J., *Direzione spirituale*, w: E. Ancilli (red.), *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, Roma 1990, s. 793-806.

Zyzak W., *Świeccy kierownicy duchowi*, „Życie Konsekrowane” 5(91) (2011), s. 56-64.

Ks. Leszek Poleszak, sercanin, doktor teologii, rektor Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Sercanów w Stadnikach, członek Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości. W pracy naukowej zajmuje się teologią Najświętszego Serca Jezusowego oraz duchowością.